

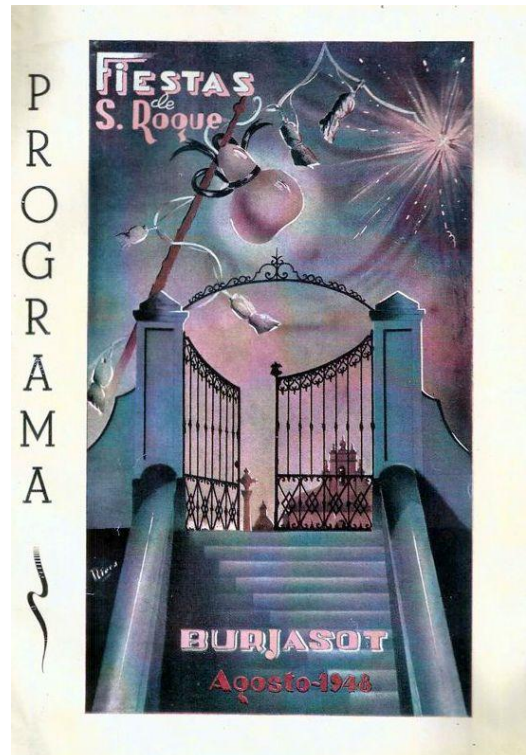
EL PORRAT DE LA FESTIVITAT DE SANT ROC EN BURJASSOT

Santiago López García.

(Articul publicat en el programa de festes de Sant Roc 2001).

No cal dir que el vigor de les tradicions d'un poble té molt que vore en els seus habitants. En Burjassot un grapat de dones i dhòmens posen el seu cor en mantindre-les, i gràcies ad aixó enguany tornarem a reviure les celebracions de l'Assumpció de la Mare de Déu i de Sant Roc.

No obstant, l'evolució va fent variar alguna de les originals característiques de la festa que, poc a poc, van inclús oblidant-se. Em referixc al culte, a la solemnitat i també al comportament fester popular. Conste que si em clave en tan transcendental meditaciones és pels clavaris que enguany mhan comboyat per a que escriga al voltant de la festivitats de Sant Roc . En esta ocasió matreviré a fer un record dalguns trets de caràcter folclòric en la festa de Sant Roc que han anat desapareguent ab el pas del temps; més concretament de les antigues pràctiques rituals del **PORRAT**, de la **FIRA** i de la **ROMERIA** de Sant Roc en Burjassot.

Cartell. Anunci de les festes de Sant Roc, any 1948. Autor del cartell Vicente Riera

Posats a recordar costums i tradicions de Burjassot pense que cal fer menció de l'activitat de l'acreditat cronista oficial de Burjassot el Dr. D. Juan José López Laguarda i del seu precursor el Dr. D. Arturo Cervellera Castro. Les seues descripcions tan realistes sobre Burjassot són font documental per a qualsevol. Pero en esta ocasió he

volgut triar una altra opció compilant allò que he pogut conèixer per relats de coetanis de l'època anterior als anys 1930. A tots ells va dedicat especialment este artícul, al Sr. Manuel Bort Almenar 'Boca', als germans Francesc i Manuel Arroyo Zarzo 'Sarso', i també al Srs. Enrique Sanchis Martínez, Vicente Alonso Albella i a les Sres. Llúisa Comes Cases i Isabel Garcia Carbonell, si bé més concretament em referisc en este cas al Sr. Arturo Alonso Castillo.

El Sr. Arturo Alonso Castillo va nàixer en Burjassot el 18 de juliol de 1909. Son pare era el major dels set fills que tingué José Alonso Alcañiz (el seu yayo), el qual fon durant 32 anys el conserge de *Les Sitges*. Fa pocs anys faltà el Sr. Arturo Alonso Castillo, que fon coetani duna época molt densa en experiències . En la seua llarga vida anà assimilant vivències i coneixements sobre Burjassot, algunes de les quals tingué inquietut de deixar-les escrites en uns apunts. Concretament se li publicaren allà per 1980-90 diversos escrits en aquella Revista d'Informació Municipal en la que també tinguí l'honor de participar.

Puix bé, com tots sabem, ací en Burjassot es celebra el dia 15 d'agost la festa de l'Assumpció de la Verge. I a l'endemà dia 16 d'agost té lloc la festivitiat de Sant Roc.

En el cas de Burjassot se celebraven des d'antic solemnes i dignes festes religioses tant el dia 15 -per part de les dones casades- a la Nostra Sra. de la Assumpció, que en alguns llocs sha mudat la denominació per a conèixer's baix l'evolucionada advocació de Mare de Déu d'agost. I també des d'antic el dia 16 d'agost -per part dels jòvens (fadrins)- a Sant Roc, sant de gran devoció com protector contra la pesta des de l'edat mija.

En el segle XIX, la festa de Sant Roc en el poble de Burjassot tenia molta fama entre els ciutadans de la Comarca de l'Horta i concretament de la capital, puix era famós el concorridísim porrat. I a banda del celebrat porrat també tenia la característica de fer-se una consuetudinària romeria que partint des de València capital es dirigia a l'ermita de Sant Roc de Burjassot.

Tal com es descriu en escrits de l'època; encara a finals del segle XIX el dia de Sant Roc tenia lloc un romeria molt animada. La majoria

de gent forastera acudia des de la capital valenciana. Uns a peu, atres en cavalleries i molts en carros, galeres i tartanes.

L'explanada on ara està la plaça d'Emilio Castelar i l'edifici de l'Ajuntament (construït després en 1915) eren aleshores uns camps de garroferes on els romers formaven els rogles a lombra de les seues branques.

L'aspecte de la romeria a finals del XIX era molt alegre, i es dirigia a l'ermita situada junt a les sitges en la part més propera i alta de la Coma de Burjassot; un lloc extraordinari des don s'aguaitava una de les panoràmiques més meravelloses de tota Espanya; tal com varen expressar anys abans els monarques que vingueren a visitar tan esplèndida plataforma.

Passat el segle XIX, pels anys vint del segle XX també era costum en els ciutadans de València capital eixir al camp, a la platja o als pobles propers com era Burjassot, més encara aprofitant les festivitats tals com la de Sant Roc i més encara quan Burjassot s'havia transformat en una població on venia a estiuejar la burgesia valenciana. No obstant, la romeria es deixà de fer pels canvis polítics i socials de l'època. D'atra banda, continuà encara celebrant-se el porrat, ab el complement d'atres manifestacions com les disparades de morteretes i dels engraellats pirotècnics, el ball de Torrent, i l'entrada de la murta, si bé les autoritats ab una mentalitat de caire moderniste anaren confinant la majoria d'estes tradicions.

Més tard, la tragèdia de la guerra civil espanyola trencà una època, i després vingueren molts canvis. En el cas de Burjassot el porrat per la festa de Sant Roc desaparegué i anà oblidant-se. No obstant en atres poblacions valencianes com La Safor o La Ribera han pogut mantindre'l. Entre atres poblacions cal destacar Guadassuar que tots els anys celebra el seu porrat i, al mateix temps, la seua fira el 22 de giner que és tot un goig i que es fà en honor a Sant Vicent Màrtir.

Inclús en alguns pobles, fins i tot, mantenen l'organisar partides de pilota valenciana al carrer o al trinquet aprofitant l'ambient de festa i d'animació que ab motiu de les festes normalment patronals atrau el porrat i la fira.

Arribats ací, pense que alguns es preguntaran ¿que és aixó del porrat?. Per a escomençar cal dir que alguna gent confon o barreja el concepte de porrat i de fira. I és que, al llarg del temps tant el porrat com la fira s'han celebrat juntes.

Be, ¿pero concretament què senten per porrat?

Segons la meua experiència personal senten actualment per porrat la celebració d'un mercadot on es paren temporalment -coincidint en festivitats religioses- unes paradetes on es venen principalment productes alimentaris manufacturats artesanalment com cacaus, tramussos, panfigos, torrons, confits, margallons, canyamel, i llegums, fruites també encofitades o elaborades com dàtils, regalèssia, castanyes torrades, cigrons torrats, arrop i talladetes, etc. així com objectes de devoció tals com estampes, etc. aprofitant lafluència de públic en les festivitats populars principals de cada poble, sobretot on n'hi ha ermites i monestirs en llocs apartats del casc urbà -recordem que l'ermita de Sant Roc ara està rodejada de blocs de vivendes, pero en la època que estem tractant la montanya estava oberta als quatre vents i prou lluny del poble.

Respecte a l'altra paraula: -fira-, pense que actualment sentén com la concurrència de venedors d'altres diversos productes tals com ferreteria, roba, teixits, animals domèstics i de corral, flors i plantes, etc. etc. en un lloc determinat pero esporàdic ab la seua mercaderia de molt divers gènere o classificació, on normalment també s'integren atraccions pròpiament de fira en el sentit lúdic o de diversió física, com rodes, cavallets, casetes de tir, cadiretes voladores, i hui en dia qualsevol atracció popular ab la més moderna tecnologia. La fira es manifesta quan n'hi ha festivat, pero sense el caire religiós o devocional inicial del porrat. És a dir, la fira és de caràcter netament comercial. De fet, la cançó ya ho diu: *'A la fira no vages si no tens dinés, que voràs moltes coses i no compraràs res'*.

És a dir, el porrat i la fira són coses paral·leles, pero distintes. Evidentment, el porrat satisfia les necessitats d'avituallament alimentari per als pelegrins o romeus de la romeria. I a la fira s'anava a mirar i a intentar fer negoci uns i altres.

Els primers documents que citen el nom 'porrat' daten del segle XVI.

I perdonen el meu atreviment a l'aventurar el seu oríge ¡Ya sabenque la ignorància és molt atrevida! Pero em sembla que prové de la paraula prorrateg, puix els investigadors se decanten per indicar que per a repartir adequadament les despeses de certes festes religioses s'aplicava un sistema per a fer la distribució proporcionalment d'una cantitat entre varis. Així, pense que la definició de porrat -encara que ab la paraula deformatada- es tractaria d'una porció individual que calia pagar respecte a una despesa comuna; en este cas el repartiment en *prorrata* entre els assistents de les despeses ocasionades pel festeig i el menjar de tots ells. Ara, en el seu oríge, el porrat tingué una motivació relacionada ab la recaptació económic per al manteniment de les assignacions monetàries necessàries per a la permanència de la festa religiosa. De fet els recursos econòmics que generava el mercadet i que s'obtenien de les aportacions dels assistents permetia sufragar les despeses del culte en l'ermita o santuari.

Després anà variant la situació, i ací en Burjassot el control económic dels impostos dels comerciants que volien instaHar la seua parada en el porrat vingué a controlar-ho l'Ajuntament de Burjassot. Si be donada la peculiar característica que l'Ajuntament de València continuava exercint el seu dret com propietari de l'espai entre les fites també passà a voler cobrar als comerciants que triaven aquell lloc.

En quant a l'aspecte físic concret del porrat de Sant Roc en Burjassot a inicis del segle XX, segons la descripció del coetanis podem dir que el porrat es parava en l'enllosat del pati de les sitges. Concretament les paradetes de llepolies, dolços i fruits secs, inclús objectes de devoció com medalles, estampes, etc. s'alineaven a dreta i esquerra des de l'entrada nova, és dir la porta enreixada que dona a la plaça d'Emilio Castelar, fins al concret pati de Sant Roc davant mateixa de la frontera de l'ermita. Els envelats blancs de les paradetes protegien del sol i donaven una fisonomia molt original. I a boqueta nit continuaven obertes les paradetes i l'humiditat ab els fanals i cresols que donaven aquella pobreta llum ab la qual compradors i venedors podien vore's.

Abans el conserge de les sitges (que aleshores era un funcionari municipal de València capital) havia demanat el pagament dels permisos a qui s'ubicava en el terreny de la seua jurisdicció.

Tingam en compte que alló que diguem Pati de Sant Roc, en realitat són dos indrets; un la pròpia ermita de Sant Roc, ab la casa de l'ermità (ara feta desaparèixer no fa molt), ab el pati davant de la porta, i

ab el campet de secà colindant (que desaparegué també en el seu dia) i atra cosa són les instal·lacions ingenierils de les siges ab l'explanada o enllosat, ab la cisterna (feta desaparèixer en temps de la República) i ab el portaló que tanca el recinte i que ostenta ben a les clares l'escut heràldic de València *cap i casal*.

¡València i Burjassot front a front, o junts!.

Entre la documentació que miraculosament encara es guardava en la Casa de la Cultura (ara Institut Municipal de C. i J. B.) anotàrem de l'articulat de les *“Ordenanzas Municipales del pueblo de Burjassot –1884 – Aprobadas por el Excmo. Sr. Gobernador Civil de la Provincia”* els següents articles que establixen: *“El día de San Roque no se podrá correr con carruage ó caballerías por los sitios que conducen á dicho Santuario”* així com un altre article que establix: *“Queda prohibida la venta de dulces y otros objetos en el pátio de dicha ermita ó sitios cercanos, sin licencia del Ayuntamiento”*.

Quan llegim adduïm la competència d'interessos administratius entre l'Ajuntament de Burjassot i el de València a l'hora de cobrar taxes i llicències als comerciants en el recinte del Pati.

El cas és que fa moltes dècades mai no hi havia porrat sense fira ni fira sense porrat. Però, primer la guerra civil del 36 al 39 i després els canvis socials i econòmics afectaren tant a la societat, en este cas la valenciana, que moltes coses ya no tornaren a ser iguals a com eren abans. Ara vivim una prosperitat econòmica fora de coto i actualment n'hi ha un fum de fires de diversa categoria i especialitat però sense la coexistència del porrat, a excepció de les poblacions o que no deixaren de celebrar-lo o que ara s'han apuntat a la moda de l'antigor.

Vegem que bona part dels porrats i de les fires es celebren pel mes de giner (Guadassuar, etc.). Sembla que el costum va nàixer perquè els llauradors, una volta passades les festes de Nadal i de Cap d'any, donat que en l'hivern els treballs agrícoles es paralicen per l'orage s'aprofitava per a proveir-se de tot alló per a passar l'hivern i preparar-se de cara a la primavera.

Evidentment, el treball del camp i tota la societat de consum ha evolucionat com tots sabem. El comerç modern tot ho ha capgirat, i ja no cal esperar al porrat ni a la fira per a comprar llepolies, ni mantes, ni roba, ni eines ni atifells. No obstant, en algunes poblacions shan espavilat i modernisat i ara venen tractors, maquinaria del camp, automòbils, i qualsevol producte modern i novedós. Ara be, lo que no ha deixat de faltar són les atraccions fireres (encara que ab els entrebancs dels Ajuntaments poc donats a ajudar als 'fireros') per a chiquets i jòvens que busquen la distracció i les emocions fortes pujant a les atraccions més arriscades.

En Burjassot fa anys deixaren de convocar el porrat. La modesta fira d'atraccions vingué mantenint el tipo, i l'agrícola no pogué quallar, i hui en dia els clavaris s'esforcen per reviscolar la fira d'atraccions.

Esperem que els clavaris i festers puguen fer reviscolar i perdurar el porrat i la fira de Burjassot, i inclús la romeria, puix encara que no siga més que per mantindre el record de les velles tradicions en honor a Sant Roc val la pena l'esforç. ¡Que tinguen molta sort!

VIXCA SANT ROC 2001.

Santiago López García, articuliste.

Bibliografia: *Ordenanzas Municipales del pueblo de Burjassot*

López García, Santiago. *Burjassot, su historia, costumbres y tradiciones*. Burjassot. 1977, s/p.

Fotografies que acompanyaven l'article originalment:

1.- **Cartell**. Anunci de les festes de Sant Roc any 1948. Autor del cartell Vicente Riera.

2.- **Postal**. Vista de la plaça i del passeig als peus de les sitges, tret cap als anys 1910-1920. Apareix en el llibre '*Burjasot, apuntes para su historia*' de J.J. López Laguarda.

3.- **Postal**. Vista de la frontera de l'ermita i dels altres edificis del pati de Sant Roc, tret cap als anys 1910-1920. Apareix en el llibre '*Burjasot, apuntes para su historia*' de J.J. López Laguarda.

4.- **Quadre**. Pintura a l'oli plasmada per Ignacio Pinazo Camarlench on es recrea un dia de la festa en el Pati de les Sitges. Any 1883.